Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda Sigortalı Lehine Yorum İlkesi

Principle of Interpretation in Favor of the Insuree in Turkish Social Security Law

Asst. Prof. Dr. Nurgül Emine Barın (Afyon Kocatepe University, Turkey)

Abstract

One of the major problems encountered in the implementation of the rule of law is in the absence of the meaning of law or what it wants to tell is not clearly defined, the true meaning is revealed through interpretation. In labor law and social security law; Although the review will benefit from the rules for the common law, workers-interpretation in favor of the insuree is effective. This policy is considered as one of the fundamental policies of the Labour and Social Security Law. Located between the basic policies of business law, the protection of the workers, which is a consequence of the interpretation in favor of the insuree policy, shows itself in the form of interpretation in favor of the insuree in the social security law. One factor for necessity of supporting interpretation in favor of the insuree is, social security right is among the basic human rights. In particular, the interpretation of legislation related to the social security right by constitutional guarantee, it is important to keep in mind this basic policy. The overall purpose of the social security law is to benefit from this right by more people, namely the expansion of the scope. In this study, the place of interpretation in favor of the insuree and limitations related to this interpretation will be examined in the light of samples of Supreme Court Decisions and regarding substance of the Constitution and laws.

1 Giriş

Yorum en genel tanımıyla kanunun gerçek anlam ve kapsamını belirleme faaliyetidir (Gözler, K. 2013:126). Soyut olan hukuk kuralının somut olaya uygulanabilmesi için, o hukuk kuralının anlamının tam olarak belirlenebiliyor olması gerekmektedir. Eğer ki hukuk kuralının anlamı belirsiz ise, bu durumda yoruma başvurmak kaçınılmaz hale gelmektedir. Dworkin'e (1982:181) göre yorum; yasal bir analiz tekniği olarak ortak hukuka yabancı olmayan bir kavramdır (*common law-Ortak hukuk; 11.yüzyılda İngiltere'de gezici yargıçlar tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra İngiliz Kolonisi olan yerlere yayılmış ve bugün Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İrlanda, Singapur, Pakistan, Hindistan, Gana, Yeni Zelanda, Güney Afrika, Çin (Hong Kong), Avustralya ve hatta Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti gibi pek çok ülkenin hukuk sistemini şekillendirmiştir. Bu sistem esas olarak, örf ve adet hukukuna dayanır. Roma Hukukundan farklı olarak ortak hukuk, özel hukuk-kamu hukuku ayırımına yer vermez. Ortak hukuk sisteminde kanun koyucu yargıçtır; Dönmez B, 2013*). Yorum fikri, konuşmacının anlam veya niyetiyle olan bağ azalmadığı sürece, hukuk önermelerinin gerçek değeri veya doğasının bir gereği olarak görülmemelidir (Dworkin R, 1982:181). Dolayısıyla, yazılı veya sözlü kuralların yorumunda dikkat edilmesi gereken ilk nokta, anlamı noktasında yaşanan bir belirsizliğin var olmasıdır. Yorumlama, özellikle yasal metinler üzerinde sık sık çıkan anlaşmazlıklarda, metni anlamayı mümkün kılmaktadır (Patterson, D. 2003:6).

Medeni Kanun'un 1. maddesinde " Kanun, sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır" ifadesi kullanılmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere, kanun uygulanırken sadece metin üzerinden hareket edilmeyecek, kanunun özü (ruhu) de dikkate alınacaktır. Daha açık bir ifadeyle kanunun amacı da anlamının belirlenmesindeki temel unsurlardan birisi olmaktadır. Sosyal güvenlik hukukunda, hukuk kurallarının gerçek anlamının belirlenmesi yönünde yoruma başvururken, bu hukuk dalının kendine özgü özelliklerinin de dikkate alınması önem arz etmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 22. maddesinde "Herkes, toplumun bir ferdi olarak sosyal güvenlik hakkına sahiptir; sosyal güvenlik, bireyin onuru, kişiliğinin geliştirilmesi için kaçınılmaz ekonomik, sosyal ve kültürel hakların tatmin edilmesi temeline dayanır" denilerek, sosyal güvenlik politikalarının temelinde kişiliğin geliştirilmesi ve hatta sonucunda insan mutluluğunun temininin amaçlandığını vurgulamaktadır (Güzel A. ve Okur A.R., 1996:6). T.C. Anayasası'nın Sosyal güvenlik hakkı başlığı altındaki 60 maddesinde de " Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar" denilerek bu hak temel haklar arasında sayılmış ve devlet bu konuda görevli kılınmıştır. Sosyal güvenliğin tanımına bakılacak olursa; bireylerin istekleri ve iradeleri dışında uğrayacakları tehlikelerin zararlarından kurtarılma garantisi olarak tarif edilebilen sosyal güvenlik, tehlike meydana gelmeden önce bu garantinin varlığına dayalı soyut bir tatmin duygusunu, tehlike meydana geldikten sonra ise tehlikenin zararlarını ortadan kaldırmaya yönelik somut tedbirler bütünü olarak ortaya çıkmaktadır (Alper Y, 1999:4).

İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunun temel ilkelerinden birisi de, işçi-sigortalı lehine yorum ilkesidir. İş hukukunun temel prensipleri arasında yer alan işçinin korunması ilkesinin bir sonucu olan işçi lehine yorum ilkesi (bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Keskin N, 2002), sosyal güvenlik hukukunda kendini sigortalı lehine yorum şeklinde göstermektedir. Sosyal güvenlik hukukunda genel amaç, bu haktan olabildiğince fazla kesimin yararlanabilmesi yani kapsamının genişletilmesidir. Diğer bir ifadeyle bu hukukun uygulanmasında esas alınacak temel ilkelerden birisi de şartlar elverdiği ölçüde sigortalı lehine yorum yapılmasıdır. Bu çalışmada bu ilkeden hareketle öncelikle,

yorum türleri ve yöntemleri, yorumda kullanılan kurallara değinilecektir. Daha sonra da sigortalı lehine yorumun sosyal güvenlik hukukundaki yeri ve uygulanması değerlendirilecektir.

2 Hukukta Yorum

Bir hukuk kuralının anlamı şüpheye yer vermeyecek şekilde net ve açıksa bu durumda o kuralın yorumlanmasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak, hukuk kuralının ne demek istediğinin anlaşılamadığı durumlarda soyut olan kuralın somut olaya uygulanabilmesi için yoruma başvurmak kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu bağlamda başvurulabilecek farklı yorum türleri, yöntemleri vardır. Ayrıca yorum yapılırken başvurulacak mantık kuralları da konunun önemli bir boyutunu oluşturmaktadır.

2.1 Yorum Türleri

Yorum türlerini, yorumu yapan makamlara göre dört başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki yasama yorumudur. Kanun koyucunun mevcut bir kanun hükmünün uygulama bakımından nasıl ele alınması ve nasıl algılanması gerektiğini ifade ettiği bağlayıcı nitelikteki bu yorum türüne, 1982 Anayasasına göre Türk hukuk sisteminde izin verilmemektedir (Çomaklı Ş.E. s:2). Bir diğer yorum türü yargı yorumudur ki, hukuk kuralını uygulayacak olan yargı organı tarafından yapılan yorumdur. Yargı yorumunda hakim, ya mevcut hukuk kuralını olaya uygulayarak yorum yapacaktır ya da olaya uygulanacak bir hukuk kuralının olmadığı veya mevcut olmakla birlikte hakimin değerlemesine bırakıldığı bazı durumlarda hukuk yaratma ve takdir yetkisinin kullanarak uyuşmazlığı çözecektir (Keskin N. 2002:17). Yargısal yorum; mahkemelerin, önlerindeki uyuşmazlığa uygulayacakları hukuk kuralına anlam kazandırma eylemleri olarak da ifade edilebilir. Durağan, katı kurallar arasına sıkışmış yasaların, olaylara, yaşama uygulanışı olarak nitelendirilebilir. Yasalar, yorum sayesinde farklı olaylara yeni koşullar altında uygulanarak canlılık kazanacaklardır. Mahkemenin vermiş olduğu karar, hukuk ve insanlar arasında köprü kuran bir yorum şeklidir (Fiss O.M., 1982:740). Bu nedenle yasaların somut olaylara uygulanabilmesi için yorum kaçınılmaz hale gelmektedir (Can H. ve Güner S. 2006:195). Üçüncü yorum türü ise, bilim adamlarının bir yasanın anlamını yorumlama anlamında yaptıkları fikri çalışmaları içeren bilimsel yorumdur (Bayraklı.H.H., 2009:35). Bilimsel yorum soyut ve genel bir nitelik taşımaktadır. Medeni Kanunu'nun 1 maddesinde "Hâkim, karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanır" denilerek bilimsel yoruma yer verilmiştir. Son yorum türü de, yürütme ve idare tarafından, kanunla verilen yetkileri kullanırken, kuralın yorumlanması şeklinde karşımıza çıkan idari yorumdur. İdari yorumun sonucu; tüzük, yönetmelik, genelge, kararname şeklinde ortaya çıkmaktadır. Anayasa'nın 125 maddesinde, "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır" diyerek idari yorumun hukuki sonuçlarına ilişkin yargı yoluna başvurulabileceğini vurgulamıştır.

2.2 Yorum Yöntemleri

Bir hukuk kuralının anlamını belirleme konusunda, hâkimin başvurabileceği farklı yorum yöntemleri vardır. Bunlardan hangisinin uygulanacağı konusunda yasalarda belirgin bir açıklık bulunmamaktadır. Bu yorum yöntemlerini şu şekilde sıralamak mümkündür.

Sözel yorum; hukuk kuralının anlamının, metinde kullanılan sözcük ve deyimlere dilbilgisi kurallarının uygulanması suretiyle belirlenmesidir (Önen M. 2005:101). Bir metin kendini, kendi adına konuşur" fikri, metinsel (sözel) yorum yaklaşımının bir ifadesidir (Metin, S.). Yoruma, Medeni Kanun'un 1. maddesinde de ifade edildiği gibi sözleyle başlamak gerekmektedir. Bu yöntemin eleştirilen yönü, kanun koyucunun kullandığı sözcüklere aşırı değer vermesi ve bu sözcüklerin titizlikle ve doğru bir şekilde seçildiğini varsaymasıdır.

Tarihsel yorumda; kanun koyucunun kanunu koyarken izlediği amaç araştırılır. Bunun içinse; kanunun sözleri yeterli değildir. Kanunun hazırlık çalışmalarına, yani komisyon ve parlamentoda yapılan görüşme ve tartışmalara ve kanunun gerekçesine bakılmalıdır. Ancak, toplumsal yaşam değişim halindedir. Kanunun yapıldığı zaman hakim olan anlayışa göre toplumun ihtiyaçlarını karşılamak her zaman doğru olmaz. Diğer yandan, kanun bir defa kabul edildikten sonra hukuken kendi geçmişinden kopmakta ve bağımsız bir varlık niteliği kazanmaktadır (Gözler K. 1998:168).

Amaçsal yorum yönteminde hukuk kuralları, uygulandığı zamanın gereklerine ve anlayışına göre yorumlanmaktadır. Yasaları hazırlayan, onu yürürlüğe koyanların bir amacı, bir yorumu vardır. Ama yasa, usulüne göre yürürlüğe konulduktan sonra hazırlayanların görüşünden, anlayışından farklı, bağımsız nitelik kazanmaktadır. Bağımsız niteliği olan yasanın, uygulandığı zamanın gereklerine ve anlayışına uygun olarak yorumlanması yerinde olacaktır (Can H. ve Güner S. 2006:?).

Mantiki yorum yönteminde, ele alınan hükmün, kanunun sistematığına göre bulunduğu yeri, diğer hükümlerle ilişkisi ve kanunun genel amacı ve yönü dikkate alınmak suretiyle varılacak mantıksal sonucu saptayan bir yorum gerçekleştirilmektedir. Mantıksal yorum ile "hükmün özü" ortaya çıkarılmakta ve böylece sözel yorumun eksikliği ya da yanlışlığı giderilmeye çalışılmaktadır (Önen M. 2005:101). Kavramcı yorum yöntemine göre; bir hukuk kuralını yorumlarken sosyal gerçeklikten veya somut gerçeklikten ziyade, hukuk normunun soyut içeriğinden hareket etmek gerekmektedir. Hukuk normunun içeriği ise hukuk biliminin geliştirdiği "kavram"lar ile belirlenmektedir (Gözler K. 1998:170).

Son yorum yöntemi de menfaatler içtihadıdır. Menfaatler içtihadı, 1900 yılında Alman Medeni Kanununun kabulünden sonra Alman hukukçuları tarafından geliştirilmiş bulunan bir yöntemdir. Buna göre, her hukuku uyumsuzluğunda bir menfaat (çıkar) uyumsuzluğu bulunmaktadır. Yorumcunun görevi, somut olayı yani menfaatler çatışmasını bir karara bağlayarak menfaatler arasında dengeyi sağlamaktır (Güriz A. 1999:62).

2.3 Yorumda Yararlanılan Mantık Kuralları

Bir hukuk kuralının anlamını belirlemede yararlanılan temel mantık kuralları şunlardır. Kıyas (benzetme); kanunda belirli bir fiili durum için konulmuş bulunan kuralın, o duruma benzeyen fakat hakkında hüküm bulunmayan başka bir duruma da uygulanmasıdır. Evleviyet (öncelikle uygulama) kuralının temelinde, çoğun içinde azın da bulunacağı veya bütün için doğru olan şeyin parçalar için de doğru olacağı, daha önemli bir durum için kabul edilen bir hükmün daha az önemli bir durum için de uygulanması gerektiği fikri vardır (Gözler K. 1998:173). Aksi ile kanıt uygulamada kıyasa benzemektedir. Kıyasta mevcut hukuk kuralı benzer durumlar için uygulanırken, aksi ile kanıt da hukuk kuralı tamamen zıt bir sonuç doğuracak şekilde hakkında hüküm bulunmayan duruma uygulanmaktadır (Keskin N. 2002:14).

3 Sosyal Güvenlik Hukukunda Sigortalı Lehine Yorum İlkesi ve Uygulanması

İş Hukukunun Sanayi devrimiyle birlikte bir bilim dalı olarak ortaya çıktığını söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Özellikle olumsuz çalışma koşulları sonucu ortaya çıkan ilk hukuk kurallarının işçiyi koruma yönünde düzenlemeler içerdiği görülmektedir. İş hukukunun işçiyi koruma amacının bir yansıması olan işçi lehine yorum ilkesi Türk Hukukunda bir ilke olarak kabul görmektedir (Bu konuda, bkz. Yarg. İct.Bir.K. 18.06.1958 gün ve E.20/K.9, R.G. 30.09.1958, s.10020; Yarg.HGK 25.01.1978, E.3435/K. 23, (Keskin N. 2002:38); Yarg.9.H.D. 13.04.2000 T. E.1676/K.5056). Hatta Fransız Hukuku'nda "şüpheden işçi yararlanır" şeklinde bir düzenleme getirilmiştir ki bu da işçiyi koruma amacının bir sonucudur (İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Akademik Forumu 2014:38).

Sosyal devlet; bireylere belirli bir sosyal güvenlik hakkı ve asgari gelir düzeyi öngören, sağlık ve refah hizmetlerinden serbestçe yararlanma ve belirli bir yaşa kadar eğitim olanağı sunan, bir takım sosyal riskleri önleyici tedbirler alan devlet anlayışıdır (Çakır, Y.2011:87). Sosyal devlet olmanın bir gereği ve sonucu da, sosyal güvenlik hakkının tüm bireylere sağlanması ve güvence altına alınmasıdır. Dolayısıyla, hukuk kuralı uygulanırken anayasada güvence altına alınan en temel haklardan biri olan sosyal güvenliğin esas ilkelerinden (sosyal güvenliğin kapsamının ve uygulama alanının kişiler ve riskler açısından genişletilmesi) hareket ederek sigortalı lehine yoruma başvurulması yanlış olmayacaktır. Bu kapsamda, yorum yöntemi seçilirken tek bir yorum yönteminden hareket etmek yerine; bu hukuk dalının genel niteliği ve amacı da göz önüne alınarak yoruma başvurmak saha sağlıklı sonuçlar verecektir. Değişik tarihlerde verilen yargı kararlarına bakıldığında; sigortalı lehine yorum ilkesinin uygulamaya geçirildiği görülmektedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 1990 yılında verdiği bir kararda (Yarg.H.G.K 14.2.1990 E. 1989/10-391 K. 1990/83); "Kanunun çok açık olmasına karşın yine de kuşku bir durumun varlığı iddia edildiği takdirde şüphenin sigortalının lehine yorumlanacağı ise iş ve sosyal güvenlik hukukunun temel ilkelerindendir" diyerek bunu vurgulamıştır.

Yargıtay 10 Hukuk Dairesi 2011 yılında verdiği bir karara (Yarg. 10.H.D. 17.03.2011 E. 2010/9386 K. 2011/3728) ilişkin şu tespitlerde bulunmuştur. "506 Sayılı Kanun m. 53 uyarınca malüliyet aylığı bağlanabilmesi için; sigortalının çalışma gücünün en az 2/3'ünü yitirdiğinin kanıtlanması gereklidir. Mahkemece alınan, Sosyal Sigortalar Yüksek Sağlık Kurulu raporunda ve Adli Tıp İhtisas Dairesi'nin raporunda; davacının çalışma gücünün 2/3'ünü yitirmediği tespit edilmiştir. Bu sebeple 506 Sayılı Kanun hükümlerine göre davacının malüliyet aylığı kazanması koşulları oluşmamıştır. Mahkemenin kararı, bu yönden doğru bulunmaktadır. Ancak davacının talep tarihinden sonra 1.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 Sayılı Kanun hükümlerinde; malüliyet sigortası yönünden sigortalılar lehine getirilmiş hükümler de bulunmaktadır. Bu kanundaki söz konusu hükümlerin, sigortalılar lehine olması sebebiyle uyumsuzluğun çözümünde 5510 Sayılı Kanun hükümlerinin de ayrıca değerlendirilmesi gereklidir". Yargı organı bu gerekçeyle sigortalı lehine karar vermiştir.

Yargıtay 10.Hukuk Dairesi verdiği diğer bir kararda (Yarg.10.H.D. 25.02.2010 E. 2009/8312K. 2010/2516); "Sosyal güvenlik hukukunun özel ve kamusal niteliği itibarıyla ve 5510 sayılı Kanunda, anılan hükümle getirilen, sigortalıların lehine olan bu borçlanma hakkının, Kanunun yürürlüğünden önceki doğum olaylarına uygulanmasını engelleyen bir düzenlemenin olmadığı gözetildiğinde, 5510 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce meydana gelmiş doğum olaylarına da uygulanabileceğini kabul etmek gereklidir. Zira maddi hukukun her zaman, hayatın değişen sosyal akışı içinde gelişen tüm olayları ve ayrıntıları kurallaştırma gücüne sahip olmadığını da dikkate alıp, çıkarlar dengesi ve adalet duygularını gözeterek toplumun gereksinimlerini karşılamakla yükümlü bulunan yargı organları, sigortalıların lehine hükümler içeren düzenlemelerin yürürlüğe girdiği durumlarda, kanun koyucunun amacını da göz önünde bulundurarak, söze oranla öze üstünlük tanıyan bir yorumla sonuca varmalıdır" ifadesini kullanmıştır. Yargıtay; askerlikte geçen sürelerin borçlanılmasına ilişkin verdiği kararında (Yarg.10.H.D. 11.4.1988 E. 1988/2355 K. 1988/2165), kişinin askerlik sırasında hava değişimi nedeniyle geçen sürelerin de er olarak silah altında geçen süreler olarak kabulü ve borçlanılmasının sigortalı lehine yorum kuralı sonucu olacağı ortadadır diyerek yasa metnindeki "er olarak silah altında geçen süreler" sözcükleri yorumlanırken, sigortalı lehine

yorum kuralından hareketle geniş yorumlu-sonuca gidilmesi gerekirken, dar yoruma tabi tutulup sadece askerlikten sayılan sürelerin er olarak silah altında geçen süre olarak kabulü isabetsizdir şeklinde karar vermiştir.

Yargıtay 10.Hukuk Dairesi 2004 yılında verdiği bir kararda (Yarg.10.H.D.18.3.2004 E. 2003/6953K. 2004/2074), sosyal güvenlik ve sigortalı lehine yorumla ilgili olarak şu temel noktalara dikkat çekmiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, Anayasamızın 2. maddesi "Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti" olduğunu işaret etmekte, 60. maddesinde ise "Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir." Denilmek suretiyle "hiç kimsenin sosyal güvenlik hakkından mahrum edilemeyeceği vurgulanmaktadır. Öte yandan, 506 sayılı Yasa'nın 6. maddesi de "sigortalı olmak hak ve yükümünden kaçınılamaz ve vazgeçilemez" olduğunu hükme bağlamaktadır. İşte bütün bu yasal düzenlemelerle, "sosyal güvenlik" konusunun kamusal niteliği ön plana çıkartılmakla birlikte, özünde huzurlu bir toplum oluşturulması, milli dayanışmanın sağlanması, eşitlik ve adalet ilkeleri çerçevesinde insan haklarına saygılı ve bireylerin yaşam koşullarının iyileştirilerek insanca yaşam olanaklarının hazırlanması görevi cümlesinden olarak, toplumun olabildiğince kapsamlı biçimde sosyal güvenceye kavuşturulması, diğer bir anlatımla geniş halk kitlelerinin Devlet'in koruması (sosyal güvenlik şemsiyesi) altında toplanmasının amaçlandığını söylemek yerinde olur. Diğer taraftan İş ve Sosyal Güvenlik Kanunları'nın (vaz'ındaki) çıkartılmasındaki asıl etkenlerden biri de çalışma hayatının düzenlenmesi yanında, işverenler karşısında güçsüz ve zayıf durumda bulunan, çalışanların haklarının güvence altına alınması amacına yöneliktir. Öyle ise, bu sosyal amaçlara ulaşılmasında yasaların genişletici yorumla ele alınması, bu çevrede, çalışanlar lehine hareket edilerek, yok edici ve yıkıcı değil fakat yapıcı yaklaşımlar içinde olunması, sosyal güvenlik hukukunun evrensel ilkelerindendir.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi bir kararında (Yarg.10.H.D. 13.10.2004 E. 2004/4836 K. 2004/9206), "Anılan dönemdeki yasal boşluğun, sigortalı lehine olan eski düzenlemedeki 3 tam yıl prim ödeme süresi gözetilerek yargıç tarafından doldurulması sosyal güvenlik hukukunun temel yaklaşım gereklerinden olduğu..." ifadesiyle yasada boşluk olması durumunda, sigortalı lehine eski yasa hükmünün uygulanması esasını benimsemiştir. Aynı yönde eski tarihli bir kararında da (Yarg.21.H.D. 29.12.2004 E.2004/12248 K.2004/12413), " Söz konusu bu yasal boşluk sigortalı lehine doldurulmalıdır" diyerek aynı yönde karar aldığı görülmektedir.

Yargıtay bir kararında da (Yarg.10.H.D. 11.11.2008 E. 2008/13916 K. 2008/14584), "sosyal güvenlik kurallarının niteliği dikkate alındığında, sigortalının lehine olan düzenlemeye üstünlük tanınması gerektiği ve halen süregelen uyuşmazlıklar bakımından yeni yasal düzenlemenin geriye doğru yürüyeceği sonucuna varılır" diyerek yasaların geriye yürümesi konusunda da sigortalı lehine yorum ilkesinden hareket etmiştir.

Yargı kararlarına bakıldığında görülmektedir ki, sigortalı lehine yorum ilkesi sosyal güvenlik hukukuna ilişkin yargılamanın temel ilkelerinden birisini oluşturmaktadır.

4 Sosyal Güvenlik Hukukunda Sigortalı Lehine Yorum İlkesinin Sınırları

Sosyal güvenlik hukukunda uygulanan sigortalı lehine yorum ilkesi sınırsız bir ilke olarak görülmemelidir. Hukuk kuralının yer aldığı metin hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık ve netse illa ki yoruma başvurmak yanlış sonuçlara götürebilecektir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bu yönde verdiği bir kararda (Yarg.H.G.K. 8.3.2006 E. 2006/21-15 K. 2006/58), "... iş ve sosyal güvenlik hukukuna hakim prensip olan; işçi ve sigortalı lehine yorum ilkesinden söz edilerek, yasalarda açıkça belirtilen tanımların dışına çıkılmasına imkan bulunmamaktadır..." diyerek açık ifadelerin bulunduğu durumlarda sigortalı lehine yorum ilkesinden hareket etmeyi yerinde bulmadığına dikkat çekmektedir.

Bu konudaki diğer bir tartışmalı sınırlama da, T.C. Anayasası'nın 65. maddesinde yer almaktadır. Maddede " Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir" ifadesine yer verilmektedir. Burada öncelikle, Anayasa da devletin temel ilkeleri arasında sayılan sosyal devlet olma niteliğinin gözden kaçırılmamak gerekmektedir. T.C.Anayasasının 2. maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti..... sosyal bir hukuk devletidir" denilmiştir. 5. maddede ise; " Devletin temel amaç ve görevleri,..... kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır" ifadesiyle devletin temel amacının bireylerin huzur ve mutluluğunu sağlamak ve bunun önündeki engelleri kaldırmak olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla sosyal güvenlik hakkının da sosyal devlet olma ilkesinin bir gereği olarak devlet tarafından sağlanması ve güvence altına alınması gerekmektedir. Küreselleşme süreci ile birlikte sosyal devlet kavramındaki yıpranmalar, sosyal devlet ilkesinin önemini yitirdiğine mi işaret etmektedir? Konuya bu açıdan bakıldığında, sosyal devletin vazgeçilmezliği tartışmasızdır. Değişen koşullar karşısında, sosyal devlet ilkesinin korunması ve bu koşullara ayak uydurabilecek şekilde düzenlenmesi önem arz etmektedir (İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Akademik Forumu, 2014:10,11).

Bu bağlamda 65. Maddede; devletin sosyal ve ekonomik görevlerini yerine getirirken, bu görevlerin amaçlarına göre öncelikleri belirleyerek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde hareket etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Sosyal güvenliğin genel amacı göz önüne alındığında, bu hakkın kullanımına ilişkin uyuşmazlıklarda 65.

maddenin bir bahane olarak kullanılması çok da yerinde olmayacaktır. Anayasa Mahkemesi'nin; yataklı tedavi kurumlarında sağlık yardımlarının altı ayla sınırlandırılmasına ilişkin bir kuralı iptal ederken dayandığı gerekçe şudur. "... henüz tedavisi süren kişinin yaşama hakkını, hayatını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürme hakkının özünü zedelediğinden Anayasa'nın 17. ve 56. maddelerine aykırıdır. Öte yandan sosyal güvenlik hakkı "yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma hakkı" ile bağlantılı olduğundan, sağlık yardımlarının yataklı tedavi kurumlarında altı ayı geçemeyeceğine ilişkin kural; Anayasanın 65. maddesi kapsamında değerlendirilemez". Anayasa mahkemesi hakların bütünlüğü ilkesinden hareketle doğru bir sonuca varmıştır (İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Akademik Forumu, 2014:11).

5 Sonuç

Hukuk kuralının anlamını belirleme konusunda yoruma başvurmanın kaçınılmaz olduğu durumlarda, özellikle sosyal güvenlik hukuku alanında göz önünde bulundurulması gereken temel ilkelerden birisi de sigortalı lehine yorumdur. Sosyal güvenlik hukukunda yoruma başvururken elbette genel hukuk hükümlerinden yararlanılacaktır. Ancak, sosyal güvenliğin kişinin maddi ve manevi bütünlüğünü risklere karşı korumak amaçlı bir bilim olduğu düşünüldüğünde; hedefinin hem kapsamını hem de uygulama alanını genişletmek olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca sosyal güvenlik hakkının anayasal güvence altına alındığı da gözden kaçırılmaması gereken önemli noktalardan birisidir. Sosyal güvenliğin bu özellikleri sonucunda, insan refah ve huzurunu korumak ve geliştirmeye yönelik çözümler üreten bu bilim dalında sigortalı lehine yorumun yargı kararlarında da belirgin bir şekilde ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.

Sosyal güvenlikle sigortalı lehine yorum ilkesi kabul görse de, sınırsız bir uygulama alanının var olduğundan söz etmek mümkün değildir. Özellikle somut olaya uygulanacak hukuk kuralının anlamı konusunda bir tereddüt yok ise, net ve açık bir şekilde anlaşılabiliriyorsa, sigortalı lehine yorum adı altında hukuk kuralına yeni ve bambaşka bir anlam yüklemek doğru olmayacaktır. Ayrıca yorum yapılırken anayasanın temel ilkelerine aykırılık oluşturacak sonuçlara varılmaması gerekmektedir. Sigortalı lehine yorum konusunda tartışma yaratan diğer bir sınırlama da T.C. Anayasası'nın 65. maddesiyle getirilmiştir. Uygulamada çeşitli tartışmalara yol açan bu madde hükmünü, sosyal güvenliği sınırlayıcı, hedef ve amacını ortadan kaldıran bir hüküm şeklinde değerlendirmek yanlış sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Dolayısıyla sosyal güvenlik hakkının önemi ve önceliği dikkate alınarak hükmü değerlendirmek yerinde olacaktır.

Sonuç olarak; hukuk sisteminin önemli sorunlarından birisi olan yorum kavramı sosyal güvenlik hukukunda; bilim dalının niteliği gereği farklı bir boyutla, sigortalı lehine yorum şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda; sosyal devlet ilkesinin en temel özelliklerinden birisi olan sosyal güvenlik hakkının uygulanması şeklinde de adlandırabileceğimiz bu yorum şekli ve uygulanması konusunda bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

- Aktaş, S. 2011. "Hukukta Yorum Çabaları" <http://www.erzincan.edu.tr/birim/HukukDergi/makale/2011-2.1.pdf> erişim tarihi 10.05.2015
- Alper, Y. 1999. "Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar (SSK, BAĞ-KUR)" eBook Collection (EBSCOhost), EBSCOhost erişim tarihi 13.05.2015.
- Bayraklı H.H. 2009. Hukukun Temel Kavramları, 2. bası, Afyon.
- Can H. ve Güner S. 2006. **Hukukun Temel Kavramları**, Arıkan Basım Yayım Dağıtım, İstanbul. Hiperkitap (eBook Collection), EBSCOhost erişim tarihi 14.05.2015.
- Çakır Y, 2011. "Sağlık Hizmetlerinde Katılım Payı Uygulaması ve Bu Uygulamanın Sosyal Devlet İlkesi ve Sosyal Güvenlik Hakkı Bakımından İncelenmesi", *Sayıştay Dergisi*, **80**, Ocak-Mart. s.85-105.
- Çomaklı, Ş.E. **Hukukun Temel Kavramları** <http://atauzem.atauni.edu.tr/dosya/ortak/materyal/Hukukun%20Temel%20Kavramlar%C4%B1-%C3%9Cnite%202.pdf> erişim tarihi 14.05.2015
- Dönmez B, 2013, "İngiliz Ceza Hukukunun Tarihi Gelişim Süreci ve Kaynakları",
- [http://66.221.165.115/cgi-bin/highlt/hebb/highlight.cgi?file=hebb/files/makale-burcudonmez-1.htm&query=common law#fm](http://66.221.165.115/cgi-bin/highlt/hebb/highlight.cgi?file=hebb/files/makale-burcudonmez-1.htm&query=common%20law#fm) erişim tarihi 13.05.2015.
- Dworkin R, (1982) "Law as Interpretation, Critical Inquiry", Vol. 9, No. 1, *The Politics of Interpretation*, September, The University of Chicago Press Stable p. 179-200.
- <http://www.jstor.org/stable/1343279> erişim tarihi 06.05.2015
- Fiss O.M., 1982. "Objectivity and Interpretation", *Stanford Law Review*, Vol. **34**, No. 4, pp. 739-763
- Gözler, K. 1998. **Hukukun Genel Teorisine Giriş: Hukuk Normlarının Geçerliliği ve Yorumu Sorunu**, US-A Yayıncılık, Ankara,

- Gözler, K. 2013. **İngilizce Karşılıklarıyla Hukukun Temel Kavramları**, Ekin Basım Yayın, Bursa.
- Güzel A. ve Okur A.R. 1996. **Sosyal Güvenlik Hukuku**, Yenilenmiş 5.bası, İstanbul.
- Güriz A. (1999), **Hukuk Başlangıcı**, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- **İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Akademik Forumu** (2014), Legal Hukuk Kitapları Serisi:285, Legal Yayıncılık, İstanbul.
- Keskin, N. (2002) Türk İş Hukuku'nda İşçi Yararına Yorum İlkesi ve Uygulanması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Metin, S. , **Hukuk Normunun Yorumu**,
- [http://66.221.165.115/cgi-bin/highlt/hebb/highlight.cgi?file=hebb/files/kitap-sevtaapmetin-1.htm&query=MEDENİ HUKUK#_Toc275435907](http://66.221.165.115/cgi-bin/highlt/hebb/highlight.cgi?file=hebb/files/kitap-sevtaapmetin-1.htm&query=MEDENİ%20HUKUK#_Toc275435907) erişim tarihi 14.05.2015
- Önen, M, (2005) , **Hukuka Giriş, İstanbul**, Arıkan Basım Yayım Dağıtım.
- Patterson, D. (2003) "Interpretation in Law" <http://www.trinitinture.com/documents/patterson.pdf> erişim tarihi 03.05.2015
- Yarg.9.H.D. 13.04.2000 T. E.1676/K.5056 (Kazancı Hukuk Veritabanı, 2015)
- Yarg.H.G.K 14.2.1990 E. 1989/10-391 K. 1990/83 (Kazancı Hukuk Veritabanı, 2015)
- Yarg. 10.H.D. 17.03.2011 E. 2010/9386 K. 2011/3728 (Kazancı Hukuk Veritabanı, 2015)
- Yarg.10.H.D. 25.02.2010 E. 2009/8312K. 2010/2516 (Kazancı Hukuk Veritabanı, 2015)
- Yarg.10.H.D. 11.4.1988 E. 1988/2355 K. 1988/2165 (Kazancı Hukuk Veritabanı, 2015)
- Yarg.10.H.D18.3.2004 . E. 2003/6953K. 2004/2074 (Kazancı Hukuk Veritabanı, 2015)
- Yarg.10.H.D. 13.10.2004 E. 2004/4836 K. 2004/9206 (Kazancı Hukuk Veritabanı, 2015)
- Yarg.21.H.D. 29.12.2004 E.2004/12248 K.2004/12413 (Kazancı Hukuk Veritabanı, 2015)
- Yarg.10.H.D. 11.11.2008 E. 2007/13916 K. 2008/14584 (Kazancı Hukuk Veritabanı, 2015)
- Yarg.H.G.K. 8.3.2006 E. 2006/21-15 K. 2006/58 (Kazancı Hukuk Veritabanı, 2015)